

## Такриз

**ба рисолаи Шарифова Макнуна Қарчибековна дар мавзӯи «Ташаккул ва пешрафти фарҳанги халқи тоҷик дар асрҳои IX-X». Душанбе, 2020.**

Фарҳанг мафҳуми густардаест, ки шомили дониш, ҳунар, қонунҳо, эътиқод ва одоби суннатҳо буда, дар ҷомеаи башарӣ собикаи тулонӣ дорад. Омӯзиши фарҳанги халқҳо, аз ҷумла таърихи фарҳанги мардуми тоҷик аз дербоз мавриди пажӯҳиши донишмандону муаррихон гардидааст. Дар замони Шӯравӣ ба пояи боварҳои идеологӣ ва дастурҳои сиёсии он замон бештар ба таърихи иқтисодӣ ва иҷтимоии миллалу ақвом тавачҷух мекарданд, то қонунмандии режими сиёсии худро ҳамчун ҳосили пайқору талоши ситамдидагон собит кунанд. Аз рӯзгори фарҳангии халқҳои тобеъ, аз ҷумла тоҷикон, ба ҳамон бахшҳои, ки бо рӯҳияи замон созгор бошад тавачҷух зоҳир меградид.

Рисолаи унвонҷӯ Шарифова Макнуна Қарчибековна таҳти унвони «Ташаккул ва пешрафти фарҳанги халқи тоҷик дар асрҳои IX-X» ба таҳқиқи раванди ташаккул ва рушди фарҳанги тоҷикон бахшида шудааст. Тавре муаллиф дар муқаддимаи рисола навишта, тамоми паҳлуҳои рӯзгор гузаштаи тоҷикон бо фарҳанг решапайванд буда, пажӯҳиши фарҳанги тоҷикон дар давраи муҳими таърихӣ аҳамияти муҳими илмӣ дорад.

Дар рисола ба масъалаҳои муҳимме аз қабали заминаҳои иҷтимоии ташаккули фарҳанги навини аҷдоди тоҷик, истифодаи шудани фарҳанги идорӣ ва хоҷагидорӣ аҷдоди тоҷикон аз ҷониби арабҳо, нақши ҷунбиши шуубия дар ташаккули фарҳанги нави мусулмонии тоҷикон, пайдоиш ва инкишофи суннатҳои мазҳабии тоҷик ва ҷойгоҳи он дар қонунгузории ислом, Бармакиён ва ҷойгоҳи онҳо дар сохтории хилофат ва саҳифаҳои дурахшони таърихи фарҳанги тоҷикон дар аҳди силсилаҳои тоҷиктабори Тоҳириён, Сафориён ва Сомониён пардохта шудааст.

Яке аз вижаҳои муҳими ин рисола дар он аст, ки бештари ахбору далоили илмӣ ва хулосаҳои муаллифии он бар пояи манобеи маътабарӣ

таърихӣ офарида шудааст. Зиёда аз 40 сарчашмаи арабиву форсӣ, ки голибан дар қарнҳои X-XIV таълиф шудаанд, мавриди тақиқу баррасӣ қарор гирифтаанд. Аз ҷумла, осори баъзе донишмандоне, ки дар таърихнигории ватанӣ камтар қорбаст мешавад, аз қабилҳои Мақдиси, Ҳокими Нишопурӣ, Ибни Исфандиёр, Ибни Қутайба ва Чаҳишёрӣ дар рисола фаровон истифода шудааст, ки аҳамияти рисолаҳо бештар месозад.

Муаллифи рисола инчунин бештари таҳқиқоти донишмандони ватанӣ хориҷӣ дар робита бо мавзӯи мавриди назарро омӯхта, хулосаҳои худро баён кардааст. Нақду баррасии осори муаррихону ховаршиносони маъруфи ҷаҳон аз қабилҳои А. Метс, В. Б. Шпулер, В. Бартолд, И. Петрушевский, Р. Фрай, С. Нафисӣ, М. Ровандӣ, М. Ночӣ дар рисолаи унвонҷӯ мақоми махсус дошта, мучиби кавитар гаштани мухтавои қор ва хулосаҳо гардидааст. Саҳми шахсии довталаби дарёфти дараҷаи илмӣ дар омӯзиши сарчашмаҳои таърихӣ, қорқарди илмӣ ва таҳлили маводи нав ва асарҳои зиёди илмӣ, ки роҷеъ ба таърихи фарҳанги халқи тоҷик дар таърихнигории ватанӣ ва хориҷӣ рӯйи қор омадаанд, инчунин дар муайян қардани ташаккулёбии арзишҳои миллӣ дар аҳди давлатҳои тоҷикии Тоҳириён, Саффориён ва Сомониён зоҳир мегардад.

Навгонҳои илмии рисола, ки бори нахуст мавриди таҳқиқ қарор дода мешавад, он аст, ки муаллиф суннату тағйирпазирӣ ва такомулу пешрафти фарҳанги тоҷикон дар давоми ду қарнро ба баҳс қашидааст. Инчунин перомунҳои шаклگیری нахзати шуубия ва нақши он дар бедории аҳолии Хуросону Мовароуннаҳр изҳори назар қарда, хулосаҳои илмӣ ироа қардааст. Дар зербоҳҳои ҷудоғонаи худ муаллиф дар хусуси шаклگیری мазҳаби ҳанафия ва ҷойгоҳи он дар минтақаи Хуросону Мовароуннаҳр, инчунин нақши баъзе ҳонадонҳои тоҷик дар идораи хилофат ва шаклگیری фарҳанги мардумро нишон додааст. Унвонҷӯ Шарифова М.Қ. дар бораи се ҳонадони тоҷик ва нақши ҳар қадом дар бахшҳои аз фарҳанги миллӣ низ хулосарониҳои мантиқӣ қардааст, ки ҷолиб мебошад.

Диссертант ба ғайр аз ироаи 10 натиҷа ва 5 хулосаи илмӣ дар поёни рисола 5 тавсияи илмӣ-корбурдӣ ҷиҳати идомаи таҳқиқ роҷеъ ба мавзӯи таҳқиқшавандаро пешниҳод кардааст. Омӯзиши амиктари истифодаи суннатҳои давлатдории тоҷикон, тарҷума ва нашри тамоми осори намояндагон ҳаракати шуубия, таҳқиқи заминаҳои ташаккули ойину суннатҳои мазҳабии тоҷикон, баррасии бештари сарнавишти хонадонҳои тоҳирию саффорӣ дар таърихнигории миллӣ ва таъсиси марказҳои омӯзиши таърих ва тамаддуни замони Сомониён аз ҷумлаи ин тавсияҳои ҷолиб мебошад. Дар сурати амалӣ шудани ин тавсияҳо илми ватанӣ ба ҷойгоҳи бештару дастовардҳои азимтар ноил хоҳад омад.

Ҳамин тавр, рисолаи номзиди Шарифова Макнуна Қарчибековна «Ташаккул ва пешрафти фарҳанги халқи тоҷик дар асрҳои IX-X» кори баанҷомрасида ва ҳадафманд буда, аз рӯи натиҷаҳои бадастомада, истифодаи амалӣ ва сифати вириш ба талаботи муқаррарнамудаи Дастуроти ҚОА назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон нисбат ба рисолаҳои номзидӣ ва докторӣ мувофиқ буда, муаллифи рисола ба гирифтани дараҷаи илмӣ номзиди илмҳои таърих мутобиқ ба ихтисоси 07. 00. 02. – Таърихи ватанӣ (таърихи халқи тоҷик) арзанда аст.

Рохбари илмӣ,

доктори илмҳои таърих



Муллоҷонов С. К.

ИМЗОН  
ПОДАЯС  
Муллоҷонов С. К.  
ТАСДИҚ МЕКУНАМ / ЗАВЕРЯЮ  
Сардори РК ва ҚМ ДМТ / Начальник УК и СЧ ТНУ  
Тавқиев Э. Н.

